

відповідальність, інтерес до екологічних проблем, здатність обробляти багато інформації, вміння виділити важливе, усвідомлення своїх бажань. Вони відкидають колись священні соціальні табу і хочуть різноманітності у своєму житті й кар'єрі. Більше, ніж попередні покоління, вони одержимі безпекою, зосереджені на терпимості та подоланні соціальної нерівності.

Отже підсумовуючи вище сказане, формування соціальних орієнтацій сучасної учнівської молоді відбувається під впливом різних типів соціальних середовищ та детермінується віковими характеристиками, особистісними якостями та зворотніми очкуваннями суспільства. Окрім того соціальні орієнтації відрізняються за гендерним та регіональним аспектами.

Список використаних джерел

1. Гарасимів Т. З. Сучасне розуміння соціального типу особистості. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. Право*, Вип. 9-10. 2015. С. 8-16.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: *навч.-метод. посіб.* Київ: Генеза, 2019. 256 с.
3. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: *автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01*. Луганськ, 2001. 22 с.
4. Кравченко Т. В. Сім'я у фокусі наукових досліджень. *Український соціум*, № 2 (13). 2006. С. 43-48.
5. Примуш М. В. Загальна соціологія: *навч. посіб.* Київ: Професіонал, 2004. 590 с.
6. ЮНФПА. Підліткова і молодіжна демографія. Огляд. 2022. URL: <http://www.unfpa.org/webdav/site/global/shared/factsh>. (дата звернення: 31.03.2022).

І.В. Лаврентьєва, м. Київ

ГРУПОВА ПЕРСПЕКТИВНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

У статті обґрунтовується ефективність використання методу групової перспективної рефлексії для формування соціально успішної особистості підлітка в процесі групової діяльності. Наводяться результати використання групової перспективної рефлексії серед підлітків 5–11-х класів.

Ключові слова: *групова рефлексія, групова перспективна рефлексія, вміння групової діяльності, підлітки.*

На жаль, серед випускників українських шкіл спостерігається доволі малий відсоток молоді, яка визначилась із перспективами подальшої життєдіяльності. За них часто вирішують батьки, обираючи освітній заклад для

продовження навчання і обрання професії. У результаті ми отримуємо невмотивованих спеціалістів, які не бачать шляхів досягнення успішності в професії чи навіть житті. Як результат, людина все життя займається непринадною для себе діяльністю або просто втратила дорогоцінний час і продовжує шукати себе. Саме тому ми вважаємо, що учнів потрібно і можна навчити визначати свої життєві орієнтири упродовж навчання у середній та старшій школі. На нашу думку, одним із таких засобів може бути метод групової перспективної рефлексії.

Закладенням основних концептуальних положень та методичних засад технології групової роботи займались зарубіжні вчені Е. Мейо, Я. Морено, М. Шериф, К. Левін, Р. Ліппіт, Р. Уайт, Дж. Тібо, Г. Келлі, Д. Картрайт, Л. Фестінгер та ін. [1].

Українські науковці В. Горбунова, П. Горностай, О. Коробанова, О. Плетка, Г. Циганенко, Л. Чорна у своїх роботах описують переваги групових методів роботи в закладах освіти, а також займаються розробкою методик групової роботи [4; 5].

Дослідженням типологій рефлексій займались І. Бех, А. Карпов, І. Семенов, О. Лосієвська, Н. Михальченко. Зокрема, значний внесок у дослідження явища групової рефлексії зробила Л. Найдьонова [3].

Традиційно метод групової рефлексії застосовується під час тренінгових занять в якості підсумкової вправи. Це дає змогу учасникам тренінгу отримати зворотній зв'язок щодо набутого досвіду, а тренеру – проаналізувати, чи всі цілі заняття були досягнені. Учасники тренінгу у вільній формі надають відповідь на запитання тренера або продовжують запропоноване речення у межах заданого часового ліміту. Однак, ознайомившись із широким спектром видів рефлексії, ми вважаємо, що даний метод може бути самодостатнім інструментом для досягнення поставленої мети і має значний виховний ресурс. У контексті досягнення життєвого успіху нам імпонує класифікація рефлексій А. Карпова за часовим принципом: ситуативна, або актуальна, ретроспективна та перспективна [2]. Керуючись цим, ми використовуємо виховуючий

потенціал методу групової перспективної рефлексії для формування соціально успішної особистості у процесі групової діяльності. Для нас важливо, що використання цього методу сприяє розвитку комунікативних навичок (уміння слухати, уміння висловлювати свою думку, уміння поважати думку інших), навичок роботи в групі (уміння вести групову дискусію, уміння взаємодіяти у групі) і навичок постановки і досягнення цілей, а також допомагає подолати страх висловлювати особисту думку, тренує уміння аналізувати власний отриманий досвід і співставляти його з досвідом оточуючих, спонукає розвиток прогностичного мислення.

Метод групової перспективної рефлексії застосовувався серед 450 учнів 5–11-х класів ЗЗСО Дніпропетровської, Івано-Франківської, Житомирської, Харківської, Черкаської областей та м. Києва.

Діяльність організовувалася у формі неструктурованої дискусії, коли учасники ділилися своїми думками без часових обмежень, а педагог виступав спостерігачем. Для обговорення пропонувалася тема: «Чого я досягну через 10 років» для учнів 5–8-х класів і «Чого я досягну через 5 років» для учнів 9–11-х класів.

У відповідях підлітків чітко простежувались їхні життєві орієнтири (хоча й не деталізовані) і цілі на даному етапі життя. Виявилось, що значна частина підлітків (36 %) має прагматичні цілі: «Я матиму класну роботу, але поки що не знаю, яку»; «Я буду жити в іншій країні біля теплого моря»; «Стану найбагатшою людиною планети»; «Матиму автопарк».

Певна кількість підлітків (16 %) продемонстрували прагнення досягнути амбітних вершин: «Я стану успішною моделлю (співаком/співачкою, блогером, актором/актрисою)»; «Я завоюю олімпійське золото»; «Я об'їду увесь світ»; «Я житиму в колонії на Марсі».

Також значна частина підлітків (34 %) протранслявала розмиті, певною мірою альтруїстичні цілі: «Я збудую великий будинок і перевезу туди свою сім'ю»; «Я побудую притулок для тварин»; «Я винайду ліки від усіх хвороб»; «Я знищу зброю у всьому світі».

Однак, частині підлітків (14 %) виявилось важко спрогнозувати свій життєвий поступ у віддаленій перспективі, складно було осмислити і відповідно сформулювати свої відповіді. Тренери, намагаючись прийти на допомогу таким учасникам, заохочували учасників висловлюватися за бажанням. Таким чином до кінця обговорення найбільш невпевнені у собі підлітки все ж змогли уявити картину свого майбутнього, хай і навіяну висловлюваннями інших.

Отже, досвід впровадження методу групової рефлексії доводить, що при її систематичному використанні підлітки поступово навчаються виокремлювати свої життєві орієнтири і прогнозувати власне майбутнє. Також вони розвивають ключові навички (зокрема, комунікативні, роботи в групі, постановки і досягнення цілей), які сприяють формуванню соціально успішної особистості.

Список використаних джерел

1. Бабаян Ю. О. Соціальна психологія. *Хрестоматія: навчальний посібник*. Миколаїв: Іліон, 2017. 286 с.
2. Карпов А. В., Скитяева И. М. Психология рефлексии. Ярославль: Аверс Пресс, 2002. 303 с.
3. Найдьонова Л. М. Групова рефлексія як механізм рекон-струкції соціальних настановлень: *дис. ... канд. пси-хол. наук*: 19.00.05. Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2014. 246 с.
4. Соціальна психологія груп. *Хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* / уклад.: Ю. О. Бабаян та ін.; за заг. ред. Н. О. Євдокимової. Миколаїв: Іліон, 2013. 637 с.
5. Чорна Л. Г., Коробанова О. Л., Плетка О. Т., Циганенко Г. В. Оптимізація групової взаємодії в малих групах: *посібник* / за ред. П. П. Горностаї. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 126 с.

О.В. Литовченко, м. Київ

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСВІТА, ДОЗВІЛЛЯ, ПІДТРИМКА

Матеріали статті представляють важливі вектори діяльності закладів позашкільної освіти України в умовах повномасштабної війни. У складний для країни час заклади позашкільної освіти проводять не лише освітню, але також просвітницьку, громадську діяльність, надають психологічну підтримку та організують цікаве дозвілля для дітей, які вимушено покинули свої домівки. Презентовано деякі проєкти, акції, челенджі, креативні ідеї.

Ключові слова: позашкільна освіта України; заклади позашкільної освіти; освітній процес в умовах війни; просвітницька, громадська діяльність; психологічна підтримка; дозвілля.